

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่เริ่มมีการนำระบบตุลาการรัฐธรรมนูญมาใช้ในประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา ได้มีคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในปัญหาว่ากฎหมาย ชัดรัฐธรรมนูญหรือไม่มาแล้วจนถึงบัดนี้รวม 5 เรื่อง ในบรรดาคำวินิจฉัยเหล่านี้ที่นับว่า ครึกโครมและก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์และข้อโต้แย้งมากที่สุด คือ คำวินิจฉัยของคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญที่ ค.1/2513 ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2513 ซึ่งวินิจฉัยว่าประกาศของ คณะปฏิวัติฉบับที่ 43 ลงวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2502 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ซึ่งเป็นการให้ความเห็นต่างไปจากความเห็นของศาลแขวงอุบลราชธานี อันที่จริง มูลคดีที่เกิดในเรื่องนี้ตามคดีอาญาหมายเลขดำที่ 918/2512 เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่มีความสำคัญ ในตัวเองมากนัก ลักษณะในรูปคดีเป็นคดีอาญาธรรมดา แต่มีประเด็นข้อกฎหมายเกิดขึ้น ซึ่งศาลแขวงอุบลราชธานีเห็นว่าประกาศคณะปฏิวัติขัดรัฐธรรมนูญ การที่ศาลจะเห็นว่ากฎหมายใด ชัดรัฐธรรมนูญจะต้องทำความเห็นส่งตามทางการไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยซึ่งก็เป็น ไปตามขั้นตอนในรัฐธรรมนูญ ก่อนหน้าและหลังเหตุการณ์นี้ก็มีอยู่บ้างแล้ว แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในคดีนี้ มีความสำคัญยิ่งกว่านั้น กล่าวคือ

1. ศาลที่เห็นว่ากฎหมายชัดรัฐธรรมนูญ คือ ศาลแขวงอุบลราชธานี ซึ่งเป็นศาล ชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาคดีเล็กน้อย ในขณะที่คดีอื่น ๆ เป็นเรื่องที่เกิดจากความเห็นของศาล จังหวัดหรือมีเจตจำนงนั้นก็ เป็นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา

2. กฎหมายที่ศาลเห็นว่าชัดรัฐธรรมนูญ เป็นประกาศของคณะปฏิวัติซึ่งออกในสมัยที่ คณะปฏิวัติยังมีอำนาจ แม้ในระหว่างที่เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นจะมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง และ มีรัฐบาลใหม่แล้วบุคคลสำคัญในรัฐบาลก็เป็นผู้มีอำนาจในสมัยที่เป็นคณะปฏิวัตินั้นเอง

3. เหตุผลของศาลที่ว่ากฎหมายขัดรัฐธรรมนูญ ได้อ้างเรื่องหลักประกันสิทธิ เสรีภาพ ในร่างกาย และอำนาจของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งเป็น เรื่องที่ต้องอาศัยการตีความ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญอย่างลึกซึ้งยิ่งกว่าในหลายคดีที่เคยมีประเด็นไปสู่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

4. มีผู้ได้รับผลกระทบจากประกาศคณะปฏิวัติที่เป็นปัญหาในเรื่องนี้หลายพันคน ซึ่งถ้าเหตุผลและคำวินิจฉัยของศาลแขวงอุบลราชธานีเป็นที่ยอมรับ บุคคลหลายพันคนที่ถูกควบคุมตัว อยู่ ณ สถานฝึกอบรมจะได้รับอิสระ ถ้าเหตุผลและคำวินิจฉัยของศาลแขวงอุบลราชธานีไม่เป็นที่ ยอมรับ บุคคลหลายพันคน เหล่านั้นจะถูกควบคุมตัวต่อไปได้โดยชอบ ทั้งอาจมีการจับและควบคุมตัว บุคคลเพิ่มขึ้นอีก

ผลของคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ปรากฏว่า

ตุลาการรัฐธรรมนูญ ไม่เห็นด้วยกับความ เห็นของศาลแขวงอุบลราชธานี และวินิจฉัย ว่าประกาศคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าวไม่แย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มิได้ลงชื่อเห็นด้วยเป็นเอกฉันท์ (7 คน จาก 9 คน) ทั้งเหตุผลของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ก็ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาอีกมหาศาล เป็นต้นว่า การจับ สอบสวน และควบคุมตัวผู้ประพฤติดัง เป็นอันธพาลตามข้อหาที่ฝ่ายบริหารตั้ง ยังคงดำเนินต่อไปได้ การควบคุมตัวบุคคลหลายพันคนไว้ ในข้อหาอันธพาลที่ทำมาก่อนหน้านั้นแล้ว ก็ยังปฏิบัติต่อไปได้โดยไม่มีกำหนด เวลาสิ้นสุดและแม้เมื่อมี การยกเลิกประกาศคณะปฏิวัตินั้นในเวลาต่อมา ก็มีการออกกฎหมายในรูปพิเศษที่มีหลักการอย่าง เดียวกันต่อมาได้อีก เพราะเหตุเคยมีบรรทัดฐานเสียแล้วว่าไม่ขัดรัฐธรรมนูญ ในทางวิชาการมี ผู้วิพากษ์วิจารณ์ เป็นอันมาก เช่น ความเห็นของศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์, ศาสตราจารย์ สัญชัย สัจจวานิช, ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม, รองศาสตราจารย์ ดร.โกศิน พลกุล, อาจารย์ จรัญ ภักดีธนากุล, อาจารย์ พันัส ทัศนียานนท์, อาจารย์ จรัญ ไชยณานันท์ เป็นต้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าคำวินิจฉัยของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่ ค.1/2513 นี้มีความสำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็น ปัญหาหลายประการ ทั้งที่เป็นปัญหาโดยตรงและปัญหาแวดล้อม เป็นต้นว่า

1. ประกาศของคณะปฏิวัติเป็นกฎหมายหรือไม่
2. ประกาศของคณะปฏิวัติหรือกฎหมายอื่นที่ขัดต่อหลักสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะใช้ บังคับได้หรือไม่

3. หลักสิทธิและเสรีภาพในร่างกาย หมายความว่าอย่างไร มีขอบเขตเพียงไร
ทำไมต้องประกันไว้ในรัฐธรรมนูญ

4. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 หรือไม่

5. คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่ ค.1/2513 ถูกต้องหรือไม่ เพียงใด

6. ทนทางในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรคือการประกันไว้ในรัฐธรรมนูญ
และยกย่องสถานะรัฐธรรมนูญว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศโดยมีองค์กรคอยรักษาความเป็น
กฎหมายสูงสุดและควบคุมมิให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญ องค์กรที่ว่าเป็นใคร มีโครงสร้าง
และองค์ประกอบอย่างไร

ความเป็นมาของปัญหา

เมื่อ พ.ศ. 2512 ผู้ว่าคดีศาลแขวงอุบลราชธานี ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้อง
ส.ต.อ.สีดา ทองเรือง กับพวก เป็นจำเลย โดยโจทก์ฟ้องว่า จำเลยกับพวกเป็น
เจ้าพนักงานตำรวจ มีหน้าที่ควบคุมผู้รับการอบรมที่ถูกคุมขังฐาน เป็นบุคคลอันธพาลตามประกาศของ
คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 จำเลยได้กระทำโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้รับการอบรมสองคนออกไปจาก
สถานคุมขังแล้วหลบหนีไปจับตัวไม่ได้ จึงขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติกำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับ
การควบคุมการอบรมและการฝึกอาชีพ ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 43 พ.ศ. 2503
มาตรา 15 ในระหว่างพิจารณาคดี ศาลแขวงอุบลราชธานี ซึ่งเป็นผู้พิจารณาเรื่องนี้ มีความ
เห็นว่าคดีมีปัญหาข้อกฎหมายที่จะต้องวินิจฉัยเบื้องต้นว่า ผู้รับการอบรมที่หลบหนีไป ได้ถูกควบคุม
ตัวไว้โดยชอบหรือไม่ ในการวินิจฉัยปัญหานี้ ศาลแขวงอุบลราชธานีมีความเห็นว่าบทบัญญัติในข้อ 1
และข้อ 2 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 43 ซึ่งเป็นกฎหมายที่จะต้องนำมาใช้บังคับแก่คดีนี้
มีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 มาตรา 157, 159, 160 และ 27
จึงใช้บังคับมิได้ ศาลได้สั่งรอกการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวแล้วส่งความเห็นตามทางการ
ผ่านปลัดกระทรวงยุติธรรม เพื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้วินิจฉัย

เหตุผลของศาลแขวงอุบลราชธานี มีว่า

1. การควบคุมตัวบุคคลตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 43 ไม่ได้ควบคุมไว้เพื่อ
สอบสวน หากแต่ควบคุมไว้เพื่อทำการอบรมและฝึกอาชีพ จึงถือเอานิสัยและความประพฤติ
เป็นอันธพาลของบุคคลเป็นฐานความผิด การส่งตัวไปควบคุมจึงเท่ากับ เป็นการตั้งให้เจ้าหน้าที่

ฝ่ายบริหาร มีอำนาจทำการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีซึ่งขาดความผิดและลงโทษบุคคลได้ เท่ากับ เป็นการตั้งศาลชั้นใหม่เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลธรรมดา

2. ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ มิได้กำหนดระยะเวลาการลงโทษไว้แน่นอน ดังนั้นโทษจะหนักหรือเบาเพียงใด ก็สุดแต่คณะกรรมการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้จะกำหนด จึงเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

3. การส่งตัวบุคคลไปควบคุมไว้ในสถานอบรมและฝึกอาชีพ แม้จะเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างหนึ่งมิใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ก็มีผลเป็นการจำกัดตัดทอนสิทธิ และ เสรีภาพของบุคคลเช่นเดียวกับการลงโทษ จึงอยู่ได้บังคับของรัฐธรรมนูญในกรณีที่กำลังถึงการลงโทษหรือการตั้งองค์การพิพากษาคดีด้วย

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 43 ไม่แย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 157, 159, 160 และ 27 จึงส่งคำวินิจฉัยกลับไปให้ศาลแขวงอุบลราชธานี พิจารณาพิพากษาคดีต่อไปตามปกติ

จากคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดปัญหาในทางกฎหมาย ขึ้นหลายประการ กล่าวคือ

1. การที่กฎหมายกล่าวถึงสภาพบังคับหรือผลร้าย ที่มีผลเป็นการจำกัดตัดทอนสิทธิ เสรีภาพของบุคคล ซึ่งแม้จะไม่ถูกจัดประเภทว่าเป็น "โทษ" ตามประมวลกฎหมายอาญา เพราะเหตุว่าประมวลกฎหมายอาญาได้อธิบายเสียแล้วว่าโทษได้แก่อะไร แต่เมื่อมีผลเป็นการ จำกัดตัดทอนสิทธิและเสรีภาพอย่างเดียวกันจะตกอยู่ภายใต้หลักในเรื่องโทษโดยทั่วไปหรือไม่ กล่าวโดยสรุปก็คือ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 บัญญัติในมาตรา 27 ว่า "บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้" คำว่าโทษอาญาในมาตรา 27 ดังกล่าวจะหมายถึงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 เท่านั้น หรือจะหมายถึงสภาพบังคับในทำนองเดียวกันอันเป็นการตีความอย่างกว้างเพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลด้วย

จากปัญหาข้อนี้ ทำให้คิดต่อไปว่าถ้ามีความหมายตรงกันตามนัยแห่งคำวินิจฉัยของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ สิทธิเสรีภาพของบุคคลก็จะถูกจำกัดคับแคบ เช่น อาจนำเอาสภาพ บังคับอย่างอื่นมาใช้กับบุคคลโดยไม่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เช่น การตัดอวัยวะ เป็นต้น แต่ถ้ามีความหมายกว้างกว่าโทษตามประมวลกฎหมายอาญา คำว่าโทษอาญาในมาตรา 27 จะมีความหมายกว้างขวางเพียงใด เหตุใดจึงต้องขยายความกว้างขวางเช่นนั้น ซึ่งปัญหาข้อนี้เกี่ยวข้องกับหลักในเรื่อง เสรีภาพของบุคคล และการตีความรัฐธรรมนูญ

2. การที่ให้ฝ่ายบริหารวินิจฉัยได้ว่าบุคคลกระทำหรือมิได้กระทำความผิดตามกฎหมาย และดำเนินการใช้สภาพบังคับได้เองโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลจะ เป็นการชอบด้วย รัฐธรรมนูญ หลักสิทธิมนุษยชน หรือหลักอื่นใดหรือไม่

วิทยานิพนธ์ เล่มนี้ได้ถือเอาคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ ค.1/2513 ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2513 เป็นหลักในการที่จะวิเคราะห์ และหาคำตอบปัญหา ดังกล่าวข้างต้นโดยจะแสดงว่าคำวินิจฉัยนี้มีว่าอย่างไร ถูกต้องหรือสอดคล้องกับหลักในเรื่องนั้น ๆ เช่น หลักในเรื่องสิทธิเสรีภาพ หลักการตีความรัฐธรรมนูญ หลักการใช้อำนาจศาลในการ พิจารณาพิพากษาคดีหรือไม่เพียงใด และย่อมเป็นสิ่งที่มิอาจหลีกเลี่ยงได้ ในการที่จะต้องกล่าวถึง ความเป็นมาของข้อเท็จจริงและความเป็นมาของประกาศคณะปฏิวัติดังกล่าว สถานะทางกฎหมาย ของประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าว ตลอดจนองค์ประกอบและกลไกขององค์กรผู้มีอำนาจวินิจฉัย ปัญหาดังกล่าว ซึ่งหมายถึงตุลาการรัฐธรรมนูญนั่นเอง เพราะผู้เขียนเชื่อว่าเมื่อได้พิจารณาถึง บัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายโดยรอบแล้ว จะทำให้การวิเคราะห์คำวินิจฉัย ฉบับนี้มีน้ำหนักซึ่งแม้บัดนี้รัฐธรรมนูญฉบับนั้นรวมทั้งบทบัญญัติในมาตรา 27 จะสิ้นสุดลงแล้ว โดยผลของการยกเลิกรัฐธรรมนูญและประกาศใช้ฉบับใหม่ต่อมา แต่ในบัดนี้ก็ยังมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ใช้บังคับ ซึ่งข้อความในบทบัญญัติทำนองเดียวกันก็ยังคงปรากฏในมาตราใหม่ของรัฐ รัฐธรรมนูญฉบับนี้และการออกกฎหมายในทำนองที่เป็นปัญหาดังกล่าวมาแล้วก็อาจจะเกิดขึ้นอีก ซึ่งจะเป็น เหตุให้ปัญหาทำนองนี้ทวนกลับมาสู่การวินิจฉัยได้อีก

สภาพและความเป็นมาของข้อเท็จจริง

เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการ ทหารสูงสุดในขณะนั้น ได้เดินทางกลับจากการพักรักษาตัวที่ประเทศอังกฤษกลับสู่ประเทศไทย และปรึกษากับคณะทหารและพลเรือนจำนวนหนึ่ง เข้ายัดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อเวลา

ประมาณ 20.45 นาฬิกา โดยที่ในขณะนั้นประเทศไทยยังว่างรัฐบาลเพราะ พลโท ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งแล้ว และยังไม่มียุวนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

หัวหน้าคณะปฏิวัติได้ประกาศให้สถาบันทั้งหลาย ตกอยู่ในความควบคุมของคณะปฏิวัติ ตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้นไป และห้ามเคลื่อนย้ายกำลังทหาร นอกจากจะได้รับอนุญาตจากหัวหน้า คณะปฏิวัติโดยเด็ดขาด

คณะปฏิวัติได้มีประกาศในคืนวันนั้นหลายฉบับด้วยกัน สรุปได้คือ

1. คณะปฏิวัติได้ทำการปฏิวัติโดยความยินยอมและสนับสนุนของรัฐบาลชุดที่ลาออกไป
2. ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม 2495
3. จะดำเนินการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ เทอดทูนพระมหากษัตริย์เสมอและ จะแก้ไขรัฐธรรมนูญเสียใหม่ให้เหมาะสม
4. ให้สภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลง
5. ศาลทั้งหลายคงมีอำนาจดำเนินการพิจารณา และพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตาม บทกฎหมาย เช่น เดิมทุกประการ
6. คณะปฏิวัติจะได้รับภาระการบริหารประเทศโดยมีกองบัญชาการปฏิวัติ ซึ่งมีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รักษาสถานการณ์ทั่วราชอาณาจักร ทั้งนี้จนกว่า จะได้ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่
7. ให้ปลัดกระทรวงทุกกระทรวงรักษาการในหน้าที่และบรรดาอำนาจที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่าเป็นอำนาจของรัฐมนตรีให้เป็นอำนาจของปลัดกระทรวง การปฏิบัติงานให้ขึ้นตรงต่อหัวหน้า คณะปฏิวัติ ราชการใด ๆ เป็นงานปกติ ให้ปลัดกระทรวงสั่งทำไปตามระเบียบปฏิบัติที่เคยทำมา ส่วนเรื่องที่เป็นปัญหาและมีความผูกพัน ถ้าหากเป็นเรื่องด่วน ให้ปลัดกระทรวงเสนอขอความ วินิจฉัยต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติโดยผ่านทางหัวหน้ากองอำนวยการ สำหรับราชการทหาร ให้ผ่านทาง หัวหน้ากองอำนวยการฝ่ายทหาร สำหรับข้าราชการพลเรือน ให้ผ่านทางหัวหน้ากองอำนวยการ ฝ่ายพลเรือน

8. ประกาศใช้กฎหมายการศึกษาทั่วราชอาณาจักร¹

รัฐประหารครั้งนี้เป็นการรัฐประหารครั้งที่สองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์² เป็นการยึดอำนาจที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย กล่าวคือ ได้เป็นต้นกำเนิดให้ระบบการเมืองการปกครองไทยมีลักษณะเป็นเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarianism) นานเกือบ 15 ปี³ และได้ทำให้ชนชั้นนำทางการเมืองได้มีบทบาททางการเมืองในเวทีการเมืองไทยโดยสมบูรณ์อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา⁴

¹ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517), (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช.ชุมนุมการช่าง, 2517), หน้า 923-924.

²จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์, รัฐประหารครั้งแรก เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2500 โดยเข้ายึดอำนาจจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม และได้แต่งตั้งให้นาย พจน์ สารสิน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่าง 20 กันยายน - 26 ธันวาคม 2500.

³จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์, ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ 20 ตุลาคม 2501 จนถึงอสัญกรรมเมื่อ 8 ธันวาคม 2506 จอมพล ถนอม กิตติขจร ในฐานะทายาททางการเมือง ได้ดำรงตำแหน่งสืบต่อมาจนกระทั่งเหตุการณ์ปฏิวัติประชาชน 14 ตุลาคม 2516 หลังจากนั้น ระบบการเมืองการปกครองไทยได้เป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มที่เป็นเวลาสามปีก็ได้เกิดการปฏิรูปการปกครอง 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งได้เป็นผลให้การเมืองการปกครองกลับไปสู่ระบบอำนาจนิยมโดยชนชั้นนำทางการเมืองอีก

⁴วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวิน, "รัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501" ในเอกสารการสอน ชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย หน่วยที่ 8-15 สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 688.

รัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501 นี้ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เรียกว่า เป็น "การปฏิวัติ"⁵ ดังจะเห็นได้จากคำแถลงการณ์ฉบับที่ 1 ดังนี้

... คณะปฏิวัติ ซึ่งประกอบด้วยทหารบก เรือ อากาศ ตำรวจ และพลเรือนได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศในนามประชาชนชาวไทย ตั้งแต่เวลา 21.00 น. ของวันที่ 20 ตุลาคม พุทธศักราช 2501 นี้ เป็นต้นไป และสถานการณ์ทั้งหลายได้ตกอยู่ในความควบคุมของคณะปฏิวัติโดยทั่วไปแล้ว ...

ส่วนเหตุผลของการรัฐประหารครั้งนี้ ได้ปรากฏในคำแถลงการณ์ฉบับที่ 2 ดังนี้

... เพราะสถานการณ์ภายในและภายนอกของประเทศรัดตรึงอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะภัยคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างรุนแรงไม่สามารถจะแก้ไขหรือใช้วิธีอื่นหลีกเลี่ยงมิได้ นอกจากยึดอำนาจและปฏิวัติเป็นการแก้ไขที่เหมาะสม ...⁶

อันที่จริงคำแถลงการณ์ทั้งสองฉบับข้างต้นนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงสาเหตุแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น ในการยึดอำนาจของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในครั้งนี้ ถ้าวิเคราะห์ถึงคำปราศรัยและข้อความต่าง ๆ ที่จอมพล สฤษดิ์ ได้บันทึกไว้แล้ว พอจะสรุปสาเหตุของการรัฐประหารในครั้งนี้ได้อย่างน้อย 4 ประการ คือ

⁵โดยหลักการแล้ว การปฏิวัติจะต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจและการเมือง แต่โดยนัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ แล้ว อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการปฏิวัติได้ในเหตุผลที่ว่า การรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501 นั้น ก่อให้เกิดผลโดยตรงที่ทำให้การปกครองในระบบรัฐสภาภายใต้รัฐธรรมนูญที่พยายามให้เป็นประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 นั้นได้สิ้นสุดลงโดยจอมพล สฤษดิ์ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ห้ามจัดตั้งพรรคการเมือง และเริ่มต้นทำการปกครองประเทศด้วยประกาศคณะปฏิวัติและกฎอัยการศึก

⁶ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 คัดจากราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 81 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2501.

1. ความไม่พอใจต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยตะวันตก รัฐประหารครั้งแรกของจอมพล สฤษดิ์ เพื่อยึดอำนาจการเมืองจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในวันที่ 16 กันยายน 2500 นั้น จอมพล สฤษดิ์ ยังคงยินยอมให้การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยตะวันตกดำเนินต่อไป แต่การรัฐประหารครั้งที่สองนี้ จอมพล สฤษดิ์ ได้ยกเลิกระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยตะวันตก โดยอ้างว่า ไม่เหมาะสมกับประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากความที่ว่า

ในเวลาที่ทำรัฐประหารในวันที่ 16 กันยายน 2500 นั้น มิได้มีการแก้ไขรูปการปกครองบ้านเมืองใหม่ คงปล่อยให้ดำเนินการไปตามแบบเดิม กล่าวคือ ยังคงมีรัฐสภา มีพรรคการเมือง ให้เสรีภาพหนังสือพิมพ์ที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้อย่างเต็มที่และกว้างขวาง มีสหพันธ์และสหบาล กรรมกรที่ขอยกหยุดงานและสไตรค์เมื่อไม่พอใจนายจ้าง เหล่านี้เป็นต้น ... ที่ร้ายที่สุดก็คือ ผู้แทนราษฎรทั้งหลายพยายามแย่งกัน เป็นรัฐมนตรีและข้าราชการการเมือง โดยขู่รัฐบาลว่า ถ้าไม่แต่งตั้งแล้วก็จะถอนตัวออกจากพรรคสนับสนุนรัฐบาล พวกกันไปตั้งพรรคฝ่ายค้านขึ้นใหม่ ... ในที่สุด มีความเห็นพ้องต้องกันว่า จะต้องใช้วิธีปฏิวัติหรือฆ่าตัดขนานใหญ่ จึงจะสามารถแก้ปัญหาของประเทศชาติขณะนั้นได้⁷ และ

... หลักประชาธิปไตยที่ได้สถาปนาขึ้นหลัง 2475 เป็นสิ่งที่ได้หยิบยืมมาจากประเทศตะวันตก โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส และถึงแม้ว่าการณ์ต่อมาจะได้มีการปรับปรุง แต่ก็ได้ทำไปภายในขอบเขตของประชาธิปไตยแบบตะวันตก ฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายจึงถือไม่ได้ว่าเป็นการทำการปฏิวัติ

การปฏิวัติ " 20 ตุลาคม" นั้น ถึงแม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในระบอบประชาธิปไตยและมีใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากรบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบอื่นก็ตาม แต่เป็นการยกเลิกระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกและสถาปนาระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ และลักษณะพิเศษของประเทศไทยขึ้นแทน (หมายถึง การสร้างประชาธิปไตยแบบของไทย)

⁷อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ฉบับของคณะรัฐมนตรี) หน้า 65-66 อ้างใน ทักษ์ เฉลิมเกียรติ การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และ ม.ร.ว. ประกายทอง ลิริสุข ผู้แปล (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 191-192.

2. ฐานะการคลังของรัฐบาล รัฐบาลชุดพลโทถนอม ต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ ทางด้านการคลัง กล่าวคือ งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2500 นั้นอยู่ในสภาพของการปิดทึบไม่ลง โดยขาดดุลถึง 2,000 กว่าล้านบาท ซึ่งจอมพล สฤษดิ์ ได้กล่าวถึงในประเด็นนี้ไว้ว่า

... สมัยก่อนหน้าที่จะมีการปฏิวัติ ชาดีที่รักของเราต้องตกอยู่ในสภาพที่คับขันเพียงใด ฐานะทางการเงินการคลังของประเทศต้องทรุดลงไปอย่างหนักยิ่ง รัฐบาลต้องตกเป็นลูกหนี้ ธนาคารแห่งชาติถึง 1,507 ล้านบาทเศษ

เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐบาลไทยขณะนั้นจึงต้องแสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ที่นอกจากให้การสนับสนุนองค์การ สปอ.⁸ ในปี พ.ศ. 2501 สหรัฐอเมริกายังได้อนุมัติเงินทุนกู้ยืมในการพัฒนาให้แก่ประเทศไทย เพื่อช่วยส่งเสริมโครงการ เศรษฐกิจทั้งหมดใน พ.ศ. 2501 - 2502 เป็นเงิน 58.9 ล้านเหรียญอเมริกา (120 ล้านบาท) เป็นการตอบแทนซึ่งนับว่าเป็นจำนวนเงินที่ไทยได้รับมากกว่าปีก่อนถึงสองเท่า

3. ภัยคอมมิวนิสต์ ลัทธิคอมมิวนิสต์และผู้ฝึกไฟในลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นปัญหาที่มีมาก่อน แล้วในรัฐบาลชุดก่อน ๆ โดยถูกรัฐบาลดำเนินการปราบปรามเรื่อยมา จอมพล สฤษดิ์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า "... ที่ร้ายยิ่งไปกว่านั้นคอมมิวนิสต์ได้โหมการปฏิบัติการอย่างกว้างขวาง เพื่อแทรกซึมเข้าไปในวงการต่าง ๆ เพื่อล้มล้างสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ของชาติเราคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อย่างน่าท่วงโย ผู้แทนราษฎรหลายคนได้ยอมขายตนเป็น เครื่องมือของลัทธิ นี้อย่างเปิดเผย"

อนึ่ง ในระยะนี้ การเมืองระหว่างประเทศยังคงอยู่ในช่วงสงครามเย็น ระหว่าง สหรัฐอเมริกา (ผู้นำฝ่ายโลกเสรี) และสหภาพโซเวียต (ผู้นำฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์โดยมี จีนแดงสนับสนุน) รัฐบาลไทยมีนโยบายต่างประเทศเข้าข้างสหรัฐอเมริกาโดยเสมอมา จึงเป็น อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลอยู่เนือง ๆ

⁸ องค์การ สปอ. หรือ ซีโต (SEATO) มีชื่อว่า องค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South East Asia Treaty Organization) ซึ่งมีสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ริเริ่มและให้การสนับสนุน เป็นสำคัญ.

4. สภาพการณ์ของสังคมไทยโดยทั่วไป ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. (พ.ศ. 2500) ได้เกิดภาวะความแห้งแล้งอย่างหนักในภาคอีสาน เป็นผลทำให้ประชาชนในภาคดังกล่าวโดยเฉพาะเกษตรกรได้อพยพเข้ามาในเขตเมืองหลวงเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจอมพล ป. ไม่สามารถแก้ไขได้ ทำให้เกิดปัญหาสังคม จอมพล สฤษดิ์ มีทรรศนะต่อเรื่องนี้ว่า

... ปัญหาใหญ่อยู่ที่ว่า ชายฉกรรจ์ชาวหัวเมือง ชาวนชนบทของเราเป็นจำนวนหมื่นจะตั้งงานผลิต คือเกษตรกรรม มาทำงานที่ไม่ผลิต เช่น การขบขี้สามล้อนั้น เป็นความเสื่อมเสียทางเศรษฐกิจ ... ปรากฏแก่กระทรวงมหาดไทยว่า ผู้ประกอบอาชีพสามล้อถีบนั้น ลงท้ายกลายเป็นคนติดฝิ่นไปเป็นจำนวนไม่น้อย ...⁹

นอกจากปัญหาของเกษตรกรภาคอีสานจะอพยพเข้าสู่กรุงเทพฯ อันเป็นการสร้างปัญหาสังคมแล้ว ยังปรากฏว่า สังคมไทยขณะนั้นยังมีปัญหาต่าง ๆ อีก ได้แก่ การคอร์รัปชัน อันธพาล การค้าและสุบดิน และการค้าประเวณี ซึ่งจอมพล สฤษดิ์ เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นความเสื่อมโทรมของสังคมทั้งสิ้น¹⁰

เมื่อจอมพล สฤษดิ์ ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติประกาศยึดอำนาจแล้ว ก็มีผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495) ได้ถูกยกเลิก ซึ่งในทางปฏิบัติทำให้สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ได้แก่ รัฐสภา พรรคการเมือง ตลอดจนกระบวนการทางการเมืองแบบรัฐสภา ต้องสิ้นสุดลงโดยปริยายด้วย จอมพล สฤษดิ์ ได้ใช้อำนาจของคณะปฏิวัติบริหารประเทศโดยใช้กฎอัยการศึกและประกาศคณะปฏิวัติซึ่งแม่สามเดือนต่อมาจะได้มีการประกาศใช้ "ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502"¹¹ ก็ตาม แต่การปกครองประเทศภายใต้กฎอัยการศึกและประกาศคณะปฏิวัติก็ยังดำเนินคงอยู่ต่อไป

⁹ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 215.

¹⁰ เอกสารการสอนชุดวิชา ประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย หน่วยที่ 8-15, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 690.

¹¹ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 มีเพียง 20 มาตรา โดยนับเป็นรัฐธรรมนูญชั่วคราวเนื่องจากได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่ก็ปรากฏว่า รัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับนี้สามารถใช้อย่างบังคับได้นานที่สุดเกือบ 10 ปี (28 มกราคม 2502 ถึง 20 มิถุนายน 2511 รวม 9 ปี 4 เดือน 23 วัน)

ดังนั้น การรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501 ภายใต้การนำของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงมิใช่เป็นการล้มล้างระบอบรัฐธรรมนูญและกระบวนการทางการเมืองแบบรัฐสภาเท่านั้น แต่ยังเป็นการเริ่มต้นระบอบการปกครองอันยาวนานภายใต้กฎอัยการศึก และประกาศคณะปฏิวัติอีกด้วย

ดังนั้น การรัฐประหารครั้งนี้จึงเป็นการล้มเลิกสถาบันและกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่พยายามก่อตัวมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 และเป็นการให้กำเนิดการปกครองระบอบเผด็จการโดยบุคคลเพียงคนเดียว (อำนาจนิยม) โดยจอมพล สฤษดิ์ ดำรงตำแหน่งในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัตินายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก สามารถใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 17 ของธรรมนูญการปกครองฉบับนี้ได้อีกด้วย¹²

นับว่า การรัฐประหารครั้งนี้ได้ทำให้ชนชั้นนำทางทหารมีบทบาททางการเมืองโดยตรงอย่างสมบูรณ์ในเวทีการเมืองไทย¹³

จอมพล สฤษดิ์ มีความเชื่อว่า การจะนำประเทศไปสู่ภาวะความทันสมัยและเจริญนั้น ต้องเริ่มต้นที่การมีสภาวะจิตใจที่ดี ดังนั้น หลังการรัฐประหาร 2501 จึงได้มีการออกคำสั่งให้จัดการกับบุคคลที่ประพฤติตนเป็นอันธพาลอย่างเฉียบขาด เพื่อส่งเสริมความผาสุกของประชาชน เนื่องจากมองว่าอันธพาลเป็นการบ่อนทำลายสังคมและประชาชนทั่วไป¹⁴ จอมพล สฤษดิ์ พยายาม

¹²ปรากฏว่า ภายหลังจากการประกาศใช้ธรรมนูญ ฉบับนี้ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการทหารมีดังนี้ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลเอก ถนอม กิตติขจร เป็นรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีฯ กลาโหม และรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลโท ประภาส จารุเสถียร เป็นรัฐมนตรีฯ มหาดไทย และแม่ทัพภาคที่ 1 และ พลตรี กฤษณ์ สีวะรา เป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 1

¹³เอกสารการสอนชุดวิชา ประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย หน่วยที่ 8-15, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 692-693.

¹⁴ลิขิต อีระเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 317.

ขจัด "เสี้ยนหนาม"¹⁵ ของแผ่นดิน โดยการกวาดล้างผู้มีการกระทำการอัน เป็นคอมมิวนิสต์และ
อันธพาล¹⁶

ทันทีหลังจากรัฐประหาร พ.ศ. 2501 จอมพล สฤษดิ์ ก็ได้ออกคำสั่งว่าอันธพาล
ผู้ที่ทำการก่อวุ่นในเขตพระนครจะต้องถูกจับกุมและนำมาอบรม ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21
ได้กล่าวถึงลักษณะของอันธพาลว่า เป็นบุคคลที่กระทำการด้วยตนเองหรือสนับสนุนบุคคลอื่น รังแก
ข่มเหง ขู่เข็ญ หรือรบกวนให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน และในบางกรณีก็กระทำ
การแสดงตนให้บุคคลอื่น เกรงกลัวว่าต้องยอมทนรับกรรม การประการ ไม่กล้าขัดขืนหรือร้องเรียนต่อ
พนักงานเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินการ เพราะเกรงภัยจะเกิดแก่ตน ซึ่งนับเป็นภัยอันตรายแก่ความสงบสุข
ของประชาชนพลเมืองโดยทั่วไป นอกจากนั้นยังปรากฏว่ามีบุคคลอยู่ไม่น้อยที่ดำรงชีพด้วยการ
กระทำผิดต่อกฎหมาย เช่น เป็นเจ้ามือการพนันสลากกินรวบ อันเป็นภัยแก่เศรษฐกิจ

ประกาศคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวน ในการควบคุมตัวไว้ทำการ
สอบสวนได้ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันควบคุม ถ้ามีความจำเป็นต้องควบคุม เกินกำหนดเวลาดังกล่าว
เพื่อให้การสอบสวน เสร็จสิ้น ก็ให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปศาลให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน
ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหาไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁷

ขณะที่มีการจับกุมสอบสวนนานใหญ่ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21 นั้น จอมพล
สฤษดิ์ มีความรู้สึกว่าเขาไม่เพียงพอ นอกเหนือจากการตัดสินลงโทษให้กักขังไว้อีก 30 วัน
แล้วยังถูกควบคุมตัวไว้ในสถานฝึกอบรม ซึ่งจัดขึ้นตามบทบัญญัติของคำประกาศของคณะปฏิวัติ

¹⁵ ผู้ต้องสงสัยว่ามีกระทำ เป็นคอมมิวนิสต์และบุคคลที่ถูกจัดว่าเป็นบุคคลอันธพาล ถูกจอมพล
สฤษดิ์ จับไปขังไว้ที่คุกลาดยาว โดยไม่มีการขึ้นศาลตามกระบวนการยุติธรรม เพราะมีกฎหมาย
พิเศษให้อำนาจไว้ โดยอ้างว่า เป็นการกระทำที่ทำให้เกิดความ "สงบเรียบร้อย"

¹⁶ เอกสารการสอนชุดวิชา ประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย หน่วยที่ 8-15,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, หน้า 738, 779.

¹⁷ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2501.

ฉบับที่ 43¹⁸ ด้วย โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากปรากฏว่า บุคคลที่ประพฤติดน เป็นอันธพาล ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้จับตัวมาควบคุมไว้เพื่อทำการสอบสวนตามประกาศของคณะปฏิวัติ เมื่อครบกำหนดสามสิบวันแล้ว บุคคลนั้นยังมีนิสัยและความประพฤติ เป็นอันธพาลอยู่ เมื่อปล่อยตัวไปก็จะไปกระทำผิดก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนอีก คณะปฏิวัติเห็นว่าเท่าที่ได้ดำเนินการจับกุมปราบปรามผู้ประพฤติดน เป็นอันธพาลเริ่มแต่ต้นตลอดมาจนถึงบัดนี้ นั้น ประชาชนส่วนมากได้รับความร่มเย็นเป็นสุข ผ่อนคลายความเดือดร้อนและหวาดเกรงภัยอันจะถูกข่มเหง รังแก โดยไม่เป็นธรรม แต่ความเดือดร้อนหวาดเกรงดังกล่าวนี้ยังหาหมดสิ้นไปไม่ ในเมื่อบุคคลที่ประพฤติดน เป็นอันธพาลนี้ยังไม่ละเลิกนิสัยและถูกปล่อยตัวออกมาอีก คณะปฏิวัติมีเจตนาอันแรงกล้าที่จะกวาดล้างปราบปรามและทำการอบรมข่มนิสัยผู้ที่ประพฤติดน เป็นอันธพาลให้กลับตน เป็นพลเมืองดี เพื่อประโยชน์และความผาสุกของประชาชน โดยให้บุคคลผู้มีอำนาจตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 เห็นว่า บุคคลที่ถูกควบคุมตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21 ยังมีนิสัยและความประพฤติเป็นอันธพาลอยู่ ก็ให้ผู้มีอำนาจสั่งให้ส่งตัวบุคคลนั้นไปยังสถานอบรมและฝึกอาชีพและให้มีคณะกรรมการพิจารณาว่าบุคคลนั้นควรจะควบคุมไว้หรือปล่อยตัวไปทุก ๆ 3 เดือน

ต่อมา ได้มีพระราชบัญญัติกำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุม การอบรมและการฝึกอาชีพ ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 พ.ศ. 2503¹⁹ โดยให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การควบคุมผู้ที่ถูกควบคุมเพื่อรับการอบรม ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 ยังเป็นไปโดยไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติและกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมและผู้ถูกควบคุม จึงสมควรมีกฎหมายเพื่อการนี้ให้การควบคุม เป็นไปโดยเรียบร้อยและเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดอำนาจหน้าที่แก่

¹⁸ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 ลงวันที่ 10 มกราคม 2502.

¹⁹ พระราชบัญญัติกำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุม การอบรม และการฝึกอาชีพ ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 พ.ศ. 2503 เข้าพิจารณาในสภาวาระรัฐธรรมนูญ (ทำหน้าที่นิติบัญญัติ) และผ่านวาระที่ 1 รับหลักการ เมื่อการประชุมสภาวาระรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 73 วันพฤหัสบดีที่ 15 กันยายน 2503 เข้าสู่การพิจารณาในวาระ 2-3 และที่ประชุมลงมติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ ในการประชุมสภาวาระรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 78 วันพฤหัสบดีที่ 27 ตุลาคม 2503.

พนักงานเจ้าหน้าที่ ในการลงโทษแก่ผู้รับการอบรมซึ่งกระทำผิดอาญาและมีการกำหนดวิธีปฏิบัติ ในการที่ผู้รับการอบรมหลบหนีหรือใช้กำลังทำร้ายพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้อื่น มีการกำหนดระวางโทษแก่ผู้รับการอบรมที่หลบหนีไปจากการควบคุมและแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งหน้าที่ควบคุม ทำให้ผู้รับการอบรมหลบหนีไปจากการควบคุม

อำนาจที่ครอบคลุมทั่วไปนี้ถูกนำมาใช้เพื่อขจัดอาชญากรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ในเมือง ให้หมดไป ท่านเองเดียวกันก็เป็นการขู่พวกเขาวนให้ใช้ชีวิตในสังคมอย่างเรียบร้อย "ตามประเพณีนิยม" มากยิ่งขึ้น คนที่ไว้ผมยาว นุ่งกางเกงรัดตัว และสวมเสื้อผ้าฉูดฉาด ซึ่งตอนนั้นกำลังอยู่ในสมัยนิยมที่สหรัฐอเมริกาและเข้ามาแพร่หลายอยู่ในประเทศไทย ก็ถูกจับว่าเป็นอันธพาล จอมพล สฤษดิ์ สั่งให้เลิกการเดินรำประจำสัปดาห์ที่สวนลุมพินีด้วย เหตุผลที่ว่า เป็นสิ่งที่ไม่ดีงามสำหรับเขาวน

จอมพล สฤษดิ์ ยังได้แนะนำให้ตำรวจจับกุมเขาวนที่ชอบไปเที่ยวตามสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ในตอนกลางคืนอีกด้วย ในงานเลี้ยงของรัฐบาลก็มีการสั่งห้ามมิให้เล่นดนตรีแบบ ร็อคแอนด์โรล นอกจากนี้ ตำรวจยังได้รับคำสั่งให้ตรวจตราการเดินรำแบบ "ทวิสต์" ที่ผิดกฎหมายตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ

โครงการสร้างบ้านเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อยทำให้คนนับพันถูกจับกุม และส่งเข้าโรงเรียนดัดสันดาน มีหลายคนที่ยึดจงงวยต่อการถูกจับกุม อย่างไรก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นกับประชาชนก็มีใหญ่หลวง เพราะทำให้เกิดความเกรงกลัวและเคารพนับถือจอมพล สฤษดิ์ จอมพล สฤษดิ์จึงเห็นบทบาทของตนในฐานะเป็นพ่อขุนที่ต้องกำราบ และพยายามอบรมลูกที่เสเพล จอมพล สฤษดิ์ ได้กล่าวกับผู้ที่ต้องโทษเหล่านี้เมื่อวันปล่อยตัวว่า ตนมิได้เกลียดชังพวกเขาเลย หากแต่ที่ต้องกระทำเช่นนี้ ก็เพื่อทำให้ "บ้านเมือง" สุขสบาย²⁰

²⁰ สฤษดิ์ ธนะรัชต์, "ไอวาทและคำกล่าวเปิดการอบรมอันธพาล" เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2503.

สถิติแสดงจำนวนบุคคลที่ต้องโทษ ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21 และ 43

ปี	จำนวนผู้ถูกจับ	จำนวนที่ถูกกักขัง 30 วัน	จำนวนที่ถูกส่งไปยังสถานฝึกอบรม
2501	894	261	633
2502	2,210	1,157	1,053
2503	1,015	236	779
2504	816	233	583
2505	1,353	515	838
2506	<u>1,251</u> ²¹	<u>341</u>	<u>852</u>
รวม	7,539	2,743	4,738 ²²

ประกาศของคณะปฏิวัติสองฉบับดังกล่าวนี้เองที่เป็นปัญหา อันจะนำมาวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งจะ

1. ศึกษาความเป็นมาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอันนำไปสู่คำวินิจฉัยที่ ต. 1/2513
2. ศึกษาข้อเท็จจริงอันนำไปสู่คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ ต. 1/2513
3. ศึกษาหลักที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยเฉพาะเสรีภาพในร่างกายและการกระทำตลอดจนหลักประกันว่าจะไม่ถูกลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม
4. ศึกษาหลักการตีความรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนบังเกิดผล
5. ศึกษาโครงสร้างและปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงองค์กรที่สำคัญดังกล่าว

²¹ ทั้งหมดนี้รวมทั้ง 58 คน ที่ได้รับการปล่อยตัวหลังจากการสอบสวนแล้ว.

²² ทักซ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบพหุอนุรักษนิยมแบบเผด็จการ, หน้า 250-251.

วิธีการวิจัยและขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้มุ่งวิเคราะห์

1. คำวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่ ต. 1/2513 ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2513 เป็นหลัก
2. ประวัติความเป็นมาของประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 และฉบับที่เกี่ยวข้องคือฉบับที่ 21
3. บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพและตุลาการรัฐธรรมนูญ
4. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ

โดยการนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายและวิธีปฏิบัติในต่างประเทศ เพื่อให้การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่ ต. 1/2513 เป็นไปอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาคำรากกฎหมาย บทความ และเอกสารตลอดจนรายงานการประชุมต่าง ๆ เช่น การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งจะมีส่วนให้การวิเคราะห์ดังกล่าวลึกซึ้งกว้างขวางยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยในเรื่องนี้คาดว่าจะทำให้ทราบและเกิดความเข้าใจในหลักการตีความรัฐธรรมนูญ หลักการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และระบบการควบคุมมิให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญตามที่ปรากฏในประเทศไทยและต่างประเทศเท่าที่เกี่ยข้องตามสมควร กฎหมายอันเป็นปัญหาในคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่ ต. 1/2513 แม้เป็นกฎหมายที่ยกเลิกแล้ว แต่ก็เคยมีการออกกฎหมายในทำนองเดียวกันใช้บังคับใหม่และยกเลิกไปอีก เช่นกัน การที่จะคาดว่าอาจมีการออกกฎหมายในทำนองเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันใช้บังคับอีกในอนาคต จึงมิใช่สิ่งเหลวไหลเพราะอย่างน้อยกฎหมายเหล่านี้ก็เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความสะดวกของฝ่ายบริหารในอันที่จะใช้ เป็นเครื่องมือในการควบคุมตัวบุคคลบางประเภท รวมทั้งฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับตนได้โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 มีข้อความ

อย่างเดียวกับในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันหรือแทบทุกฉบับก็ว่าได้ การที่เคยมีคำวินิจฉัยที่
ค. 1/2513 ระบุว่ากฎหมายเช่นนี้ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ย่อมเป็นการสนับสนุนความชอบด้วย
กฎหมาย (Legitimacy) และความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (Constitutionality)
ของกฎหมายนั้น การศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยดังกล่าว จึงมิใช่สิ่งที่ล้ำสมัยหรือทึบยอกเอาเรื่อง
ในประวัติศาสตร์ขึ้นมากล่าวซ้ำซาก เพราะอย่างน้อยที่สุดในเรื่องนี้ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า
ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยตัวเองได้ นั่นคือการออกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่
22 เมื่อ พ.ศ. 2519 อันมีหลักการอย่างเดียวกัน